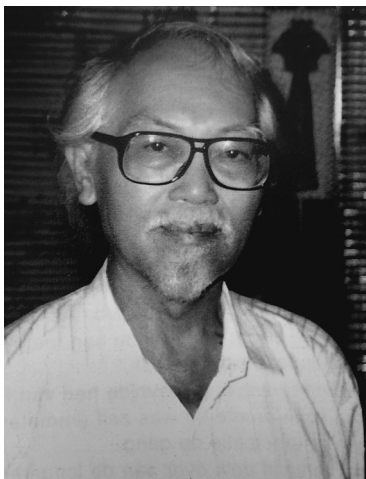

Het mysterie van Mrs Indonesia

Y.B. Mangunwijaya (1929-1999) sloot zich in 1945 aan bij een bataljon scholierssoldaten. Na alle geweld tijdens de revolutie werd hij priester en studeerde hij architectuur in Aken. Vaak reisde hij van Aken naar Nederland voor bibliotheekbezoek. Eenmaal terug in Indonesië ontwierp hij samen met studenten onder andere nieuwe, milieuvriendelijke huizen voor een kampong in Jogjakarta. Behalve als architect, priester en activist, was hij ook werkzaam als schrijver en columnist. *Het mysterie van Mrs Indonesia* (Durga Umaji) verscheen voor het eerst in 1991.

Y.B. MANGUNWIJAYA

Het mysterie van Mrs Indonesia

roman

Uit het Indonesisch vertaald
door Cara Ella Bouwman

MERIDIAAN
UITGEVERS

2023

Eerste druk, maart 2023

© Gramedi International voor de erven van
Y.B. Mangunwijaya

© 2023 Nederlandse vertaling Cara Ella Bouwman

Oorspronkelijke titel *Durga Umaji*

Oorspronkelijke uitgave Pustaka Utama Grafiti, 1991

Omslagontwerp Nanja Toebak

Omslagbeeld Tessa Posthuma de Boer

Foto van de auteur Cara Ella Bouwman

Typografie Wim ten Brinke

Drukkerij Wilco

ISBN 978 94 93169 97 5

NUR 302

www.meridiaanuitgevers.com

 @meridiaanuitgevers

 @meridiaanboeken

 @MeridiaanBoeken

 LinkedIn Meridiaan Uitgevers

Over *Het mysterie van Mrs Indonesia*

Dit originele verhaal over de Indonesische Revolutie is geplaatst tegen de achtergrond van het schaduwtheater, de wajang, waarvan de oude verhalen tot nu toe nog steeds worden opgevoerd. Hiermee ontweek de auteur handig de censuur ten tijde van de periode-Suharto. Een onderwerp als 'de Revolutie' lag en ligt heel gevoelig in Indonesië. Maar het wajangtoneel staat als oude kunstvorm boven de wet. Daarin mogen de wajangpoppen vrijuit spreken. En vooral de poppenspeler of dalang geniet volop van deze vrijheid. Onbekommerd, vol humor, provocatief en spottend rijgt de verteller van dit verhaal – als een geboren dalang – de woorden tot lange golvende zinnen aan elkaar.

Het eigenlijke verhaal over Mrs Indonesia wordt voorafgegaan door een prozagedicht ontleend aan de hindoemythologie waarin de god van het Hemelrijk, Batara Guru, ruziemaakt met de beeldschone godin Umaji. Als Umaji niet op Batara Gurus seksuele wensen ingaat, ontstaat er een hevig conflict waarbij zij elkaar vervloeken en in monsters veranderen. De lieflijke Umaji verandert in de monsterlijke Durga die woont op het dodenveld. Ogenschijnlijk lijkt dit prozagedicht los te staan van het eigenlijke verhaal maar het heeft een voorspellende waarde. De Indonesische titel van dit ge-

dicht luidt dan ook 'Durga Umaji'. Een aantal woorden uit het prozagedicht komen als een refrein terug in het hoofdverhaal, waardoor je als lezer begrijpt wie er wordt bedoeld.

De gebeurtenissen beginnen in maart 1942 bij de inval van de Japanners in Nederlands-Indië. De hoofdpersoon is een heel aantrekkelijk dorpsmeisje dat bij haar geboorte van haar vader, een korporaal in het Koninklijk Nederlands-Indische Leger, de naam 'Iin Sulinde' meekreeg. Maar nadat het KNIL was verslagen, gaf hij zijn dochter een andere betekenisvolle naam: Pertiwi, de bijnaam voor Indonesië. En hijzelf kwam als *heiho* in dienst van Japan. Na de overgave van Japan sloot hij zich vervolgens nog gauw aan bij het Indonesische leger. Pertiwi, of kortweg Tiwi, had het geluk dat ze als eenvoudig dorpsmeisje met haar tante, een bedreven wasvrouw, mee mocht naar de hoofdstad. Zo belandde Iin Linda Tiwi, in het huis van een zekere ingenieur Sukarno en zijn jonge vrouw Fatmawati. En wat een geluk, daar was Linda Tiwi, een simpel dorpsmeisje, getuige van een uiterst belangrijk historisch moment dat in Indonesië 'Proklamasi' wordt genoemd. En dezelfde microfoon waardoor president Sukarno die Proclamatie wereldkundig had gemaakt, moedigde Tiwi daarna aan om ook iets in de microfoon te zeggen. Want de vrijheid die de president had uitgeroepen, was bedoeld voor het hele volk en zeker ook voor de vrouwen! Geïnspireerd door die magische Microfoon neemt Tiwi dienst in een vrouwenleger. Helaas werd ze gevangengenomen door de Nederlanders en verkracht. Hierdoor raakt ze totaal de weg kwijt. Wanneer het eindelijk tot

haar doordringt wat zij allemaal heeft gedaan, verschijnt de magische Microfoon weer en biedt haar een uitweg uit haar dilemma. Wat zal ze gaan doen?

Mangunwijaya schreef deze hilarische en scherpe allegorie vanuit een humanistisch mensbeeld als aanklacht tegen oorlog en geweld.

Cara Ella Bouwman

Eervol en in dank opgedragen aan dr. H.B. Yassin,
die mij als eerste leermeester inwijdde in de literatuur.

In het Indonesisch worden de woorden die met ‘u’ geschreven worden, uitgesproken als ‘oe’; de vertaler heeft ervoor gekozen deze schrijfwijze te handhaven.

Voor uitleg over begrippen en afkortingen scan onderstaande QR-code.

WAJANGVERHAAL

Voorzang

Ooit, ooit, heel lang geleden
Zo vertelt een verhaal, bezingt een gezang
Ooh oahem ahem ahem ohem sterke mannen, jonge
kerels
Ooh oahem ahem ohem mooie dames, dierbare
dames
En knappe jonge meiden ohem oahem ahem,
Ooit, ooit, heel lang geleden
gaat naar men zegt het tragisch droevig verhaal dat
ooit heel lang geleden Durga Godin
die gulzige grove verwaande vorstin
van Setragandamajit, het modderig drassig dodenveld
Oord van Ballingschap met de Stank van Ontbinding
dat die Durga eigenlijk vroeger, ooit, heel vroeger, ja
vroeger als godin beeldschoon was, bekoorlijk
boeiend bevallig
en zoet van naam: Umaji of Uma
als honing uit Arjuno's woonplaats Madukara zo zoet:
koningin, vorstin van het hoogverheven Hemelrijk, de
luxueuze overvloedige weelderige woonplaats van
goden en godinnen, hemelnimfen en hemelheren ooh
hoe heerlijk, ooh hoe begerlijk
Nu luidt het verhaal dat:
ooit vroeger heel lang geleden

Batara Guru, Glanzende Briljant, Heer van het Hemelrijk nog ver voordat de schemering viel nadat de moessonregen was verdwenen achter de horizon, en de middenwereld was verfrist en alle stof gewist terwijl de hemel, van het wolkendek bevrijd, weer helder was en stralend op een paar goudroze wolkjes na met een wispelturige rand van rafelige kant, koperkleurig, goudverguld als bladeren van de sandelboom, dat Batara Guru Glanzende Briljant, Heer van het Hemelrijk toen hevige lust en sterke aandrang kreeg om voor zijn plezier een tochtje te maken: joh, joh, ajoh, mooi meisje, ajoh, joh, trouw prinsesje Umaji, laten we samen het luchtruim in zweven onze zinnen prikkelen, onze harten laven eeuwig leven en rondrijden in een koets van goud met vliegende paarden bespannen, hoog over de hemelbrug, de zevenkleurige regenboog, kom... joh, joh, ajoh mooi meisje, ajoh kom, kuis prinsesje Umaji, En daar... ooh oahem ahem ohem ohem... vlogen ze rond dwars door de regenboog heen, als reigers vrij zwevend op de moessonwind. Uitgelaten zwierden ze rond, die twee god en godin, hemelheer en hemelnimf. Hij, de Steunpilaar van de godenwereld Inderaloka met zijn goddelijke gemalin beeldschoon, bekoorlijk, boeiend, bevallig. Wat werd er eenstemmig gelachen, geflirt en gestoeid wat een gebeurtenis, wat een kijkspel weergaloos boeiend, wonderschoon.

Maar ooh oahem ahem ohem ohem, mannen,
broeders

En mooie dames, ja mooie dames en mooie meisjes
vooral, de geile krab in het kruis van zijn broek, die
onbedwingbare lastige lans van de Heer van het
Godenrijk, richtte zich op, kroop, schoof vooruit,
drong zich op aan de Machtige Vorstin, die mooi, lief
lonkend, luid in de lach schoot
want haar verleidelijke weelderige haardos
werd gestreeld door een olijk guitig zijdezacht windje
dat haar betastte, voor de grap plagend door haar
haren blazend.

Dat wakkerde zijn hartstocht nog heviger aan, ooh
sterke kerels, mannen, broeders, bloedverwanten
vergiffenis ja vergiffenis dames, lieve meisjes. Nu
bleek opeens duidelijk, klaar als een klontje beste
dames, beste heren dat deze lust, een dergelijke harts-
tocht, een begeerte zo geil onmogelijk kon worden
beantwoord, beheerst, getemd, beteugeld door een
godin zo kuis en zijdezacht zedig zuiver van hart en
edel van aard als Dewi Umaji. Hoe was het mogelijk
dat twee goden, zo voornaam illuster en hoog
verheven, ooit zomaar bij elkaar konden neerliggen,
rollebollen, bungelen, bengelen open en bloot van
verre te zien voor elke sterveling, voor elke hemeling.
Maar adoeh adoeh, hoe meer de Machtige zuil
van de Man der Mannen, drukte, duwde, bonsde,
bonkte, beukte, des te luider, grover, ruwer rauwer
began de goddelijke Umaji te spotten, te schimpen, te
schelden.

En zelfs ging ze zo ver dat ze hem verwenste,

verfoeide, vervloekte, wat een ramp en ooh wat er
toen gebeurde ooh
mannen, broeders, beste dames, jonge vrouwen
al je haar gaat rechtvereind staan, doeh, adoeh doeh
doeh doeh.

Wie zou er nu niet zuchten en klagen:

De Grote Godheid, geil en tuk op een toegift kreeg
plotseling slagstanden als een wild zwijn want hij werd
bespot: hij deed als een varken en zag eruit als een
zwijn!

Dit, mannen, bloedverwanten, beste dames, mooie
meisjes is de vrucht van heilige woede want is een
godin niet een heilige gade, dat wil zeggen, bron van
energie, bron van macht creativiteit, intuïtie, levens-
kracht voor haar goddelijke gemaal.

Aan de andere kant ooh mannen, bloedverwanten,
dierbare dames, mooie meisjes,
de Grote zuil van de Man der Mannen,
oppergod van de godenwereld, Glanzende Briljant
nam verschrikkelijk wraak en adoeh, adoeh doeh
wiens hart wordt nu niet verward want:

Durga Umaji, de grote godin,
beeldschoon, bekoorlijk, boeiend, bevallig
veranderde zomaar, plotseling
in een schonkig, bonkig, bultig wijf
net een rotte vrouwjesvaraan met een bolle body
afschrikwekkend schurftig, schaamteloos stinkend
met de kop van een reuzin, duivelse ogen, een platte
neus,
een grijnzende mond en als lange knollen neerbenge-
lende borsten, met maar één beweegbare hand en
bolle billen

als Togog de clown en schimmelige, schurftige voeten.
En dan adoeh, o rottige Wereld, roestige Aardkloot,
wie zou er niet ontzet zijn, ontsteld
over dit vonnis zo wreed voor Durga Dodenveld,
voorheen Umaji, keurig kuis maar nu diep ongelukkig
met een morsige muizenmond en een bloedzuigende
tong. Nu hokt ze noodgedwongen samen met het
zaad van haar eigen man, ja van Batara Guru
die geile snoeper zonder een greintje fatsoen,
die obscene Batara Guru, geen eerlijke gids,
geen eervol leraar.

Overduidelijk, zonneklaar, rot die Durga nu samen
met Batara Kala natuurlijk, Vorst van de Tijd een
monster om te zien, een wreed gedrocht, vernietiger
van levende wezens, god van de dood.

Dood oooh: Verheven vorst, grote koning,
Verheven vorstin, heldere zinsbegoocheling
Moge wie een oorlog wil beginnen, zichzelf bezinnen
Moge wie anderen doet lijden, vreugde verspreiden
Laat wie het land wil vernielen, berouwvol knielen
Booswichten, brandstichters vertrek, ga weg
Maak dat wie hongersnood brengt, voedsel schenkt
Maak dat wie parasiteert, hard werken leert
Zegen, O, zegen het land!

1

Zee heet Njonja Nusamusbida. Maar misschien is Puan of Vrouwe Nusamusbida beter. Want volgens een zeer invloedrijke schrijver met heel veel gezag op het gebied van de Indonesische taal die al sinds de tijd van Gouverneur-Generaal Tjarda van Starckenborch-Stachouwer consequent Nieuw Dichter werd genoemd en die bovendien een vurig voorstander was van een Groot-Pan-Maleisische eenheidstaal voor heel Zuidoost-Azië-ten-zuiden, was het beter om haar met Puan in plaats van met Njonja aan te spreken. Het woord puan of vrouwe is namelijk veel zuiverder Indonesisch, bovendien is het wetenschappelijker en psychologisch veel voornameer dan die aanspreektitel 'Njonja'. Dat komt zo. Het woord 'njonja' is volkomen misplaatst door de erfgenamen van de koloniale uitgeverij Balai Pustaka in het Indonesisch overgenomen terwijl het net zo naar rotte vis stinkt als dat Pasar-Maleis, een plat vlak kazernedialect dat zeker niet geserveerd mag worden aan een staatsbanket of uitgesproken van een kathedraal op nationaal niveau. Maar misschien is het nog beter vanwege onze inheemse voorkeur voor harmonie en compromis, iets waar de autoriteiten ook altijd op aandringen, om beide woorden te combineren en om de dame in kwestie dan maar Pu(-an) Njo(-nja)

Nusamusbida te noemen of voluit Punjo Iin Sulinda Pertiwi Nusamusbida, ook al wil de dame zelf liever aangesproken worden met intiemere namen als Iin, Linda, Tiwi of nog later als Nus, Nussy of Bi (afhankelijk van situatie en sfeer). Ja, en deze Punjo Nusamusbida was werkelijk schatrijk, veel rijker dan de legendarische rederweduwe Njai Singobarong uit Pekalongan, bekend uit het half historische half fictieve verhaal over het meisje Mendut dat verliefd werd op Njai Singobarongs zoon, Pronotjitra. Een officiële versie van dit verhaal is nauwkeurig gedocumenteerd opgeslagen in het Computercentrum voor Businessdata van Zuidoost-Azië.

Alleen jammer, en dit als opmerking terzijde, dat vrouwelijke activisten van de jongere generatie, georganiseerd in een zekere Beweging voor de Ontwikkeling van de Vrouw (vaak door van die *old-fashioned chauvinistic male pigs* spottend betiteld als Beweging voor de Bekitteling van de Vrouw), de vrouwelijke waardigheid van juffrouw Iin, Zus Linda, Tante Wi, Kameraad Tiwi, Nus, Madame Nussy of anders Tante Bi (afhankelijk van situatie en sfeer) niet wilden erkennen en haar zeker niet met Punjo of Vrouwe aan wilden spreken. Vrouw alleen was meer dan voldoende. Dat kwam natuurlijk door een doodgewoon maar uiterst hinderlijk verschijnsel, waar nog niemand ooit een definitieve verklaring voor heeft kunnen vinden. Charles Darwin niet, Sigmund Freud niet en ook de lokale medicijnmannen, dukuns en paragnosten niet, namelijk door jaloezie, zowel sociaal als privé, een vreemde passie die nu eenmaal nooit het buitengewone belang in wilde zien van onze Punjo Nusamusbida als bron van inkomsten en nationale trots.

En verder, wat is er nou verkeerd aan dat door die activisten met het woord vrouw alleen *een wezen in het bezit van een baarmoeder en borsten* werd bedoeld, punt uit (anders dan bij de woorden vrouwe of mevrouw die nog een extra betekenis hebben, zoiets als: *vrouw des huizes of meesteres*). Dat wil eigenlijk alleen zeggen dat voor die activisten de betekenis van het woord vrouw meer in de richting ging van zuivere sekseanduiding. Want om nog even op dat punt van die jaloezie van daarnet terug te komen, of je het nou wilde of niet, het viel niet te ontkennen dat op het punt van geen man zijn, Zus Nus of Madame Nussy, (moet je horen hoe geweldig sensueel zo'n troetelnaampje als Nnuuss klinkt) prima in staat was op eigen benen te staan. Ze was werkelijk bijzonder begerenswaardig zowel financieel als femineel. Legendarisch kortom. Ze deed zeker niet onder voor koningin Ken Dedes, die niet alleen haar knappe maar ongelukkige hoveling en tuinman Ken Arok, consument van de magische kris van de smid Empu Gandring, wist in te palmen maar ook naar men zegt, de Proclamator van de Republiek Indonesië, Bung Karno natuurlijk. Als we daarbij vooral maar wel goed blijven beseffen dat Bung Karno niet als staatsman door Ken Dedes werd geboeid maar als mens met een heel bijzonder orgaan, namelijk zijn tong waarmee hij als spreekbuis fungeerde van de miljoenen bewoners op de tienduizenden eilanden die zich als een gordel van smaragd langs onze evenaar slingeren.

Misschien behoorde Madame Nussy wel tot het type vrouw dat in Frankrijk, het land van de troubadours, 'femme fatale' wordt genoemd, als we daarbij maar wel

goed beseffen dat de Indonesische context toch altijd weer totaal anders is dan wat de analyses van buitenlandse deskundigen, vooral die uit het Westen, verkondigen. De betekenis van een figuur als Ken Dedes is echt anders dan die van Isolde in het oude Germanië of van Shakespeares Lady Macbeth en ook weer heel anders dan de rol van Cleopatra in Egypte of van Helena in Griekenland. Maar afgezien daarvan, wat betekende faat al of noodlottig voor die gordel van smaragd langs de evenaar, voor dat land dat, ja, het is echt waar, zo lang lijdzaam en vol berusting boog onder de Rood-Wit-Blauwe vlag, maar dat toch ooit ook een keer de moed vond om zich in de krater van een Grote Revolutie te storten door middel van een Proclamatie die gepaard zou gaan met een stroom van bloed en tranen, zoals Bung Karno vaak vol retoriek maar zonder overdrijving in zijn redevoeringen verkondigde. Nee, er was niets mis met Tante Wi, alleen omdat ze zo charmant, zo carrièrevrouw plus supersexy was en vergeet alsjeblieft ook niet (wat jammer dat niet zoveel mensen dit weten, of wel weten maar niet toe willen geven) dat onze Vrouwe Pertiwi Nusamusbida, ook al was ze schatrijk en daardoor tot op de hoogste ambtelijke echelons potent, diep in haar hart, als een parel in een oesterschelp, ook nog een sociaal bewogen liefdadig zieltje verborg, en bovendien zachtaardig, vol begrip en hunkerend naar liefde was. Ach, het was allemaal een misverstand. De oorzaak waardoor deze tragedie van redeloze afgunst was ontstaan, was puur een misverstand. Wat laten mensen zich toch veel te gemakkelijk door issues leiden en door hun primaire lagere emoties. Zonder stuur of kompas

geven ze ongeremd gas. En dat was nu juist precies ook de voornaamste reden geweest waarom de koloniale verdeel-en-heerspolitiek, *divide et impera*, van de VOC er vroeger in was geslaagd een zo groot land als dit zo lang te overheersen. En bovendien is dat meteen ook de reden waarom de parlementaire democratie hier nog steeds niet goed op rolletjes loopt.

Maar gelukkig werd onze Vrouwe, anders dan de anderen, niet verdrietig of boos of zo, maar juist blij en trots bij het zien van de steeds groeiende groep afgunstigen want was dat niet een duidelijk bewijs hoe hoog ze in prestaties en status was gestegen met als logisch gevolg natuurlijk dat ze hevig werd benijd. Dat was nou eenmaal onvermijdelijk. Ach, eigenlijk was dat ook niets abnormaals, want zijn niet veel vrouwen juist gelukkig en trots als hun man jaloers is (het omgekeerde is nog niet zo zeker), want dat is toch een betrouwbaar teken dat de wisselkoers van de dierbare echtgenote nog hoog genoeg op de beurs staat genoteerd. Alleen was de primaire betekenis van het begrip beurs voor Tante Wi, Zus Bi, natuurlijk niet alleen beeldspraak maar ook letterlijk de aandelenbeurs waar men aan de Djalan Raja Merdeka met geld en waardepapieren speculeert in de o zo prestigieuze hoofdstad. Nou, en juist op dat soort locaties voelde Tante Bi zich werkelijk als een dolfin in de Molukse Zee en daar ontwikkelde zich ook haar boeiende boezem en laaiden haar hartstochten en ambities vaak zo hoog op dat Tante Bi het vreemd genoeg vaak jammer, ja bijzonder jammer, vond dat zij als de kleine Iin vroeger als vrouw was geboren.